

Asia: VN/238/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Elatustukilaki

Ovatko elatustukilain 11–12 §:t perusteluineen selkeät?

-

Onko elatustukilain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko elatustukilain 34 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko elatustukilain 36 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Laki lapsen elatuksesta

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 b §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 17 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatuksen tarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemmassa velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

-

Tulotietojärjestelmästä annettu laki

Onko tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista.

-

Onko teillä täydennettävää esityksen nykytilan kuvaukseen tai muuhun tekstiin?

-

Muut kommenttinne koskien esitystä.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) tarkastelee esitystä erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määriteltyjen lapsen oikeuksien ja niiden toteutumisen näkökulmasta.

Esityksessä ehdotetaan, että elatustukilakiin sekä lapsen elatuksesta annettuun lakiin tehdään tarpeelliset muutokset pääministeri Orpon hallituksen kehyspäättöksen 2024–2028 sisältyvän elatustuen menosäästön aikaansaamiseksi. Ehdotusten tarkoituksena on myös edistää lapsen oikeutta riittävään elatukseen omalta vanhemmaltaan.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3(1) artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sopimuksen 26 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden nauttia sosiaaliturvasta, mukaan luettuna sosiaalivakuutus, ja ryhtyvät välttämättömiin toimiin tämän oikeuden täydeksi toteuttamiseksi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Näitä etuuksia myönnettäessä olisi tarvittaessa otettava huomioon lapsen ja hänen elatuksestaan vastuussa olevien

henkilöiden varallisuus ja olosuhteet, kuten myös muut lapsen esittämään tai hänen puolestaan esitettyyn hakemukseen vaikuttavat seikat.

Sopimuksen 27(1) artiklan mukaan lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon. Artiklan 2 kohdan mukaan vanhemmilla ja muilla lapsen huollosta vastaavilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet. Artiklan 3 kohdassa asetetaan sopimusvaltiolle velvoite ryhtyä kansallisten olosuhteiden ja varojen mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antaa tarvittaessa aineellista apua ja tukea ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen. Artiklan 4 kohdan mukaan sopimusvaltiot pyrkivät kaikin mahdollisin keinoin turvaamaan lapsen elatusmaksujen saannin vanhemmilta tai muilta lapsesta taloudellisessa vastuussa olevilta niin sopimusvaltiossa kuin ulkomailtakin.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomea koskeissa loppupäätelmissään vuonna 2023 (CRC/C/FIN/CO/5–6, kohta 35) suositellut Suomea välttämään sosiaaliturvaetuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin sekä tehostavan politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille.

LSKL kannattaa lapsen elatuksen järjestelmän kokonaisuudistusta lapsen oikeuden elatukseen vahvistamiseksi. LSKL korostaa kuitenkin, että ehdotukset eivät saa tosiasiaassa johtaa siihen, että lapsen oikeus elatukseen heikkenee (elatusavun tai elatustuen katkeamiseen). Esitysluonnoksen vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten kuvauksessa (s. 34) todetaan, että lakisääteiselle sopimusten määräaikaaisuudelle riskinä on nähty niin sanottujen sopimuksettomien tilanteiden määrän kasvu. Jos vanhemmat eivät määräaikaisen sopimuksen umpeuduttua onnistu sopimaan elatuksesta uudelleen, voi lapsen oikeus elatukseen vaarantua. Sopimuksettomien tilanteiden lisääntyminen johtaisi luultavasti myös toimeentulotuen käytön ja toimeentulotukimenojen kasvuun. Määräaikaiset elatussopimukset eivät saa johtaa elatuksen maksun katkoksiin. Kuten esityksessä kuitenkin todetaan, määräaikaisia elatussopimuksia vahvistetaan hyvinvointialueilla jo nykyisin. LSKL katsoo, että elatuksen järjestelmän uudistuksessa tulisi kiinnittää huomiota lapsen elatuksen turvaamiseen sopimuksettomissa tilanteissa.

Esitysluonnoksen lapsia ja perheitä koskevassa vaikutuksenarvioinnissa (s. 31) todetaan, että ehdotetut vahvemmat viranomaisaloitteiset toimet elatusapuasiassa edistävät osaltaan lapsen oikeutta lapsen oikeuksien sopimuksen 27 artiklan mukaiseen lapsen oikeutta riittävään elatukseen omalta vanhemmaltaan. LSKL pitää tavoitetta kannatettavana, mutta katsoo, että esitysluonnoksesta puuttuu arvio siitä, mitä tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää esimerkiksi hyvinvointialueiden perheoikeudellisten palvelujen resurssoinnin kannalta. LSKL pitää mahdollisena, ettei tavoite toteudu ja vaikutukset realisoidu, ellei hyvinvointialueiden perheoikeudellisille palveluille turvata riittäviä resursseja hoitaa ehdotettuja tehtäviä. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukäytännöstä ilmenee pidemmältä ajalta lastenvalvojapalveluiden ruuhkautumista ja vanhempien haasteita päästä palvelujen piiriin (EOAK/1411/2023 ja EOAK/6380/2020).

Elatuksen järjestelmän kokonaisuudistuksessa tulee varmistua siitä, että vanhemmat saavat riittävää tukea sopimusprosessissa. Tämä on tärkeää myös elatusriitojen ennaltaehkäisemiseksi. Lapsen oikeuksien komitea on Suomea koskevissa loppupäätelmissään vuonna 2023 (CRC/C/FIN/CO/5–6, kohta 25) suositellut sopimusvaltiota tehostamaan perheille annettavaa tukea, kuten sovittelupalveluja avio- ja avoerotapauksissa, ja tarjoamaan lapsille tarvittaessa asianmukaista neuvontaa ja traumatukea. LSKL huomauttaa, että lapsen elatusriitoihin voi kytkeytyä myös taloudellista väkivaltaa.

Kuokkanen Julia
Lastensuojelun Keskusliitto